

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
prezentate la 12 decembrie 2019¹

Cauza C-627/18

Nelson Antunes da Cunha, Lda
împotriva
Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (IFAP)

[cerere de decizie preliminară formulată de Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Tribunalul Administrativ și Fiscal din Coimbra, Portugalia)]

„Trimitere preliminară – Recuperarea unui ajutor ilegal – Prescripție în materie de recuperare – Termen de prescripție de 10 ani – Dobânzi – Termen de prescripție mai scurt prevăzut de legislația națională – Securitate juridică – Regulamentul (UE) 2015/1589 – Articolul 17 alineatul (1) – Articolul 16 alineatul (2) – Articolul 16 alineatul (3) – Principiul efectivității”

I. Introducere

1. Cererea de decizie preliminară formulată de Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Tribunalul administrativ și fiscal din Coimbra, Portugalia) are ca obiect interpretarea articolului 16 alineatele (2) și (3) și a articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul (UE) 2015/1589². Respectivul articol 17 alineatul (1) din acest regulament supune prerogativele Comisiei Europene în materie de recuperare a ajutorului de stat ilegal unui termen de prescripție de 10 ani.

2. Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între societatea Nelson Antunes da Cunha Lda, pe de o parte, și Instituto de Financiamento da Agricultura e Pescas IP (Institutul de Finanțare a Agriculturii și Pescuitului IFAP), pe de altă parte, în legătură cu recuperarea forțată de la Nelson Antunes da Cunha, în urma unei decizii a Comisiei, a unui ajutor de stat ilegal.

3. Potrivit articolului 16 alineatul (3) din Regulamentul 2015/1589, recuperarea ajutorului ilegal menționat trebuie să se efectueze în conformitate cu procedurile legislației portugheze, cu condiția ca ele să permită executarea efectivă a deciziei Comisiei.

4. În această privință, dreptul portughez supune recuperarea capitalului ajutorului unui termen de prescripție de 20 de ani, termen a cărui aplicare nu împiedică, în speță, recuperarea capitalului în discuție. În schimb, pentru recuperarea dobânzilor aferente ajutorului în cauză, dreptul portughez prevede, potrivit instanței de trimitere, un termen de prescripție de cinci ani de la data când au devenit exigibile. Aplicarea termenului respectiv împiedică recuperarea integrală a dobânzilor aferente ajutorului și, cel puțin pentru o parte a acestor dobânzi, se pare că prescripția a intervenit chiar înainte de emiterea de către Comisie a deciziei menționate mai sus.

¹ Limba originală: franceza.

² Regulamentul Consiliului din 13 iulie 2015 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 108 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (JO 2015, L 248, p. 9).

5. În acest context, prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere ridică în esență problema dacă articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul 2015/1589, potrivit căruia ajutorul care urmează să fie recuperat include dobânda, precum și principiul efectivității prevăzut la articolul 16 alineatul (3) din regulamentul în cauză, se opun aplicării în privința recuperării dobânzilor aferente ajutoarelor ilegale a unui termen de prescripție a cărui durată este mai mică decât termenul de 10 ani prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din regulamentul menționat, cum este termenul de cinci ani din dreptul portughez.

6. În conformitate cu cererea Curții, în prezentele concluzii ne vom limita la analiza acestei întrebări, la care vom propune Curții să răspundă afirmativ.

II. Cadrul juridic

A. Regulamentul 2015/1589

7. Articolul 16 din Regulamentul 2015/1589, intitulat „Recuperarea ajutorului”, prevede:

„(1) Atunci când adoptă decizii negative în cazuri de ajutor ilegal, Comisia decide ca statul membru în cauză să ia toate măsurile necesare pentru recuperarea ajutorului de la beneficiar (denumită în continuare «decizie de recuperare»). Comisia nu solicită recuperarea ajutorului în cazul în care aceasta ar contraveni unui principiu general de drept al Uniunii.

(2) Ajutorul care urmează să fie recuperat în temeiul unei decizii de recuperare include dobânda calculată pe baza unei rate adecvate fixate de Comisie. Dobânda se datorează de la data la care ajutorul ilegal a fost pus la dispoziția beneficiarului până la data recuperării sale.

(3) Fără a aduce atingere unui ordin emis de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în temeiul articolului 278 din TFUE, recuperarea se efectuează fără întârziere și în conformitate cu procedurile legislației naționale a statului membru în cauză, cu condiția ca acestea să permită executarea imediată și efectivă a deciziei Comisiei. În acest scop și în eventualitatea unei proceduri derulate în fața instanțelor naționale, statele membre în cauză parcurg toate etapele necesare permise de legislațiile naționale respective, inclusiv măsuri provizorii, fără a aduce atingere dreptului Uniunii.”

8. Articolul 17 din Regulamentul 2015/1589, intitulat „Termenul de prescripție pentru recuperarea ajutorului”, prevede la alineatul (1):

„Prerogativele Comisiei de recuperare a ajutorului sunt supuse unui termen de prescripție de 10 ani.”

B. Dreptul portughez

9. Articolul 309 din Código Civil (Codul civil portughez, denumit în continuare „Codul civil”), intitulat „Termenul general”, prevede:

„Termenul general de prescripție este de 20 de ani.”

10. Articolul 310 din acest cod precizează:

„Se prescriu după expirarea unui termen de cinci ani:

[...]

d) dobânzile convenționale sau legale, chiar dacă nu sunt lichide, precum și dividendele distribuite de societăți;

[...]”

III. Litigiul principal

11. Întrucât în prezentele concluzii ne limităm la analiza celei de a patra întrebări preliminare ridicate de Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Tribunalul administrativ și fiscal din Coimbra), expunerea faptelor care se află la originea litigiului se va limita doar la elementele esențiale și necesare pentru înțelegerea acestei întrebări.

12. La 8 aprilie 1993 și la 7 iulie 1993, reclamanta din litigiul principal, Nelson Antunes da Cunha, a încheiat cu Caixa de Crédito Agrícola Mútuo de Coimbra contracte de credit referitoare la o linie de credit pentru relansarea activităților agricole și zootehnice.

13. În cadrul respectivelor contracte, predecesorul IFAP³, conform decreto-lei n° 146/94 (Decretul-lege nr. 146/94) din 24 mai 1994, a efectuat plăți în favoarea Nelson Antunes da Cunha, între anii 1994 și 1996, în valoare totală de 7 526,90 euro cu titlul de subvenționări ale ratei dobânzii (s-au plătit 4 189,90 euro la 12 iulie 1994, 2 513,94 euro la 12 iulie 1995 și 823,06 euro la 30 aprilie 1996).

14. La 25 noiembrie 1999, Comisia a adoptat Decizia 2000/200/CE privind regimul de ajutoare aplicat de Portugalia pentru reducerea datoriilor întreprinderilor din sectorul zootehniei intensive și pentru relansarea sectorului creșterii porcilor⁴ (denumită în continuare „Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999”).

15. În această decizie, Comisia a apreciat că erau incompatibile cu piața internă, pe de o parte, linia de credit pentru reducerea datoriilor întreprinderilor din sectorul creșterii intensive a animalelor instituită prin capitolul I din Decretul-lege nr. 146/94 din 24 mai 1994 în cazul în care echivalentul-subvenție al acesteia, cumulat cu ajutoarele pentru investiții primite, depășește 35 % în zonele agricole nedefavorizate și, pe de altă parte, linia de credit pentru relansarea sectorului creșterii porcilor, instituită la capitolul II din Decretul-lege nr. 146/94 din 24 mai 1994⁵.

16. În conformitate cu dispozitivul Deciziei a Comisiei din 25 noiembrie 1999, Portugalia trebuia să ia toate măsurile necesare pentru a recupera de la beneficiari ajutoarele menționate mai sus puse ilegal la dispoziția lor, împreună cu dobânzile aferente acestora care au devenit scadente pentru perioada cuprinsă între data primirii ajutoarelor în cauză de către beneficiari și cea a recuperării lor efective. Autoritățile portugheze aveau de asemenea obligația de a informa Comisia, în termen de două luni de la data notificării deciziei, cu privire la măsurile luate pentru respectarea acesteia⁶.

17. În luna martie a anului 2001, predecesorul IFAP a trimis societății Nelson Antunes da Cunha o scrisoare prin care îi solicita restituirea sumelor încasate în mod necuvenit. Nelson Antunes da Cunha nu s-a conformat cererii adresate prin scrisoarea respectivă.

3 Precizăm că din cererea de decizie preliminară reiese că la momentul acordării ajutorului în cauză, organismul competent portughez era Instituto de Financiamento e Apoio ao Desenvolvimento da Agricultura e da Pesca (Institutul Financiar de Sprijin pentru Dezvoltarea Agriculturii și Pescuitului). Acesta este, dacă am înțeles bine, predecesorul IFAP.

4 JO 2000, L 66, p. 20, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 129.

5 Articolul 1 din Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999.

6 Articolele 3 și 4 din Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999.

18. La 12 august 2009, IFAP i-a transmis o nouă scrisoare, solicitându-i să plătească suma de 14 953,56 euro (și anume 7 526,90 euro cu titlu de ajutoare plătite, plus dobânzi de întârziere în valoare de 7 426,66 euro) în termen de 10 zile lucrătoare de la data primirii scrisorii menționate.

19. La 7 iulie 2013, Serviciul de Finanțe din Cantanhede (Portugalia) a inițiat o procedură de executare fiscală a acestei creanțe împotriva reclamantei din litigiul principal în vederea recuperării creanțelor IFAP.

20. Nelson Antunes da Cunha a contestat această procedură la Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Tribunalul administrativ și fiscal din Coimbra).

21. Nelson Antunes da Cunha susține, pe de o parte, că potrivit articolului 40 din decreto-lei n° 155/92 (Decretul-lege nr. 155/92) din 28 iulie 1992⁷, obligația restituirii sumelor primite cu titlu de ajutor ilegal se prescrie după trecerea unui termen de cinci ani de la primirea acestora, astfel încât obligația de restituire a ajutorului primit în speță s-a prescris. Pe de altă parte, în ceea ce privește dobânzile de întârziere, ea susține că, în măsura în care au trecut peste cinci ani de la data la care a devenit exigibilă obligația care le genera, și acestea se prescriu în temeiul articolului 310 litera d) din Codul civil.

22. În această privință, instanța de trimitere arată că legislația națională nu prevede un termen de prescripție specific pentru executarea unui ordin de recuperare a unui ajutor ilegal, ceea ce a determinat instanțele superioare naționale să statueze că datoriiilor față de IFAP rezultate din recuperarea ajutoarelor economice acordate de statul portughez și pe care Comisia le-a considerat incompatibile cu piața comună trebuie să li se aplice termenul general de prescripție de 20 de ani prevăzut la articolul 309 din Codul Civil.

23. Instanța de trimitere adaugă că, în ceea ce privește prescripția recuperării dobânzilor, instanțele superioare naționale au statuat că „independent de natura și de *nomen iuris* care se pot atribui dobânzilor [...], nu se poate concluziona, fără nicio altă formalitate, că asemenea dobânzi (indiferent dacă sunt calificate ca dobânzi compensatorii sau dobânzi de întârziere) sunt supuse termenului de prescripție de 20 de ani prevăzut la articolul 309 din [Codul civil]. Astfel, se prescriu după expirarea unui termen de cinci ani dobânzile convenționale sau legale, chiar dacă nu sunt lichide [articolul 310 litera d) din Codul civil], termen care, în conformitate cu regula de la articolul 306 din același cod, începe să curgă din momentul în care obligația a devenit exigibilă”⁸.

24. Instanța de trimitere apreciază totuși că adoptarea poziției potrivit căreia aplicarea acestui termen de cinci ani în cazul dobânzilor datorate în urma deciziei de recuperare a unui ajutor ar putea aduce atingere principiului efectivității dreptului Uniunii. Astfel, dacă se consideră că dreptul la recuperarea dobânzilor datorate pentru perioada anterioară celor cinci ani care precedă actul care întrerupe prescripția este prescris, este posibil ca, deși prerogativele Comisiei de a solicita recuperarea în temeiul articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589 să poată fi încă exercitate, creanța privind dobânzile să fie deja stinsă.

⁷ Această dispoziție, intitulată „Prescripția”, prevede:

„1 – Caracterul obligatoriu al rambursării sumelor primite se prescrie în termen de cinci ani de la primirea lor.

2 – Termenul menționat mai sus se întrerupe sau se suspendă prin intervenirea unor cauze generale de întrerupere sau de suspendare a prescripției.”

⁸ Hotărârea Supremo Tribunal Administrativo (Curtea Administrativă Supremă, Portugalia) din 12 octombrie 2011. Potrivit articolului 306 alineatul 1 din Codul civil, acest termen de cinci ani trebuie calculat de la data când obligația a devenit exigibilă și se întrerupe prin citare sau prin comunicarea pe cale judiciară a oricărui act care exprimă, direct sau indirect, intenția de a exercita dreptul respectiv.

25. În ceea ce privește situația din litigiul principal, instanța de trimitere a arătat, ca răspuns la o cerere de clarificări adresată de Curte⁹, că, în măsura în care partea adversă Nelson Antunes da Cunha a fost citată pentru procedura de executare care urmărește recuperarea ajutoarelor în cauză doar prin scrisoarea recomandată simplă din 26 iulie 2013, toate dobânzile generate înainte de 26 iunie 2008 erau prescrise în temeiul dispoziției menționate mai sus de la articolul 310 litera d) din Codul civil.

26. În plus, potrivit instanței de trimitere respective, din perspectiva dreptului național nu se poate considera că termenul de prescripție prevăzut la articolul 310 litera d) din Codul civil a fost întrerupt printr-o scrisoare trimisă de Comisie autorităților portugheze sau de acestea din urmă părții adverse, în măsura în care o asemenea scrisoare nu are valoare de citație sau de comunicare pe cale judiciară a unui act în sensul articolului 323 din Codul civil. De fapt, nu a existat niciun act judiciar îndeplinit de IFAP (în afară de executarea fiscală) în care acesta să își fi manifestat intenția de a-și exercita dreptul de a solicita părții adverse plata dobânzilor datorate.

27. În plus, instanța de trimitere arată că citarea prin scrisoare recomandată simplă nu este în mod cert de natură să determine întreruperea de lungă durată a unui termen de prescripție care a început să curgă, întrucât nu are caracteristicile proprii și specifice ale citării, care sunt prevăzute la articolul 326 și la articolul 327 alineatul 1 din Codul civil. Astfel, la 26 iulie 2013, un nou termen de prescripție de cinci ani începuse să curgă, iar termenul respectiv nu putea fi întrerupt din nou decât în cazul survenirii unei noi cauze de întrerupere în conformitate cu articolul 323 din Codul civil.

28. Având în vedere considerațiile care precedă, instanța de trimitere apreciază că aplicarea articolului 310 litera d) din Codul civil în privința dobânzilor datorate ca urmare a deciziei de recuperare a unui ajutor este de natură să repună în discuție principiul efectivității și principiul incompatibilității ajutoarelor de stat cu piața internă.

29. În acest context, prin decizia din 31 iulie 2018, primită de Curte la 5 octombrie 2018, Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Tribunalul administrativ și fiscal din Coimbra) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul [2015/1589] și principiile de drept al Uniunii – concret, principiul efectivității și principiul incompatibilității ajutoarelor de stat cu piața [internă] – se opun aplicării, în privința dobânzilor datorate pentru ajutorul care trebuie recuperat, a unui termen de prescripție a cărui durată este mai mică decât cea prevăzută la articolul 17 din regulamentul menționat, cum este termenul prevăzut la articolul 310 alineatul 1 litera d) din Codul civil?”

30. IFAP, guvernul portughez, precum și Comisia au depus observații scrise la Curte. Aceleași părți au prezentat pledoarii în ședința care a avut loc la 12 septembrie 2019.

IV. Analiză

31. Prin intermediul întrebării preliminare care face obiectul prezentelor concluzii, instanța de trimitere ridică problema compatibilității unei norme naționale în materie de prescripție cu dreptul Uniunii în contextul recuperării ajutorului ilegal în discuție în litigiul principal.

⁹ Răspunsul din 30 iulie 2019 la cererea de clarificări adresată de Curte la 27 iunie 2019.

32. Mai precis, această instanță întreabă în esență dacă articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul 2015/1589, precum și principiul efectivității prevăzut la articolul 16 alineatul (3) din regulamentul respectiv¹⁰ se opun aplicării în privința dobânzilor aferente ajutorului care trebuie recuperat a unui termen de prescripție care, precum termenul de cinci ani prevăzut la articolul 310 litera d) din Codul civil, are o durată mai mică decât termenul de 10 ani de care dispune Comisia potrivit articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589 pentru a solicita recuperarea ajutorului ilegal.

33. În speță, este cert că obligația de recuperare a ajutorului în cauză include dobânzi. Această cerință reiese atât din articolul 16 alineatul (2) din Regulamentul 2015/1589, cât și din Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999¹¹ care precizăm că nu a fost niciodată atacată în justiție.

34. Conform articolului 16 alineatul (3) din Regulamentul 2015/1589 și după cum reiese din Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999, recuperarea ajutorului ilegal din litigiul principal trebuie efectuată, în principiu, cu respectarea procedurilor stabilite de dreptul portughez, inclusiv a procedurilor care privesc normele în materie de prescripție¹².

35. În această privință, constatăm că din dosarul prezentat Curții rezultă că părțile au opinii diferite referitor la normele în materie de prescripție aplicabile în temeiul dreptului portughez, atât în cazul capitalului ajutorului respectiv, cât și al dobânzilor aferente.

36. Prin urmare, potrivit afirmațiilor instanței de trimitere¹³, trebuie să se considere că termenul de prescripție aplicabil în conformitate cu dreptul portughez pentru recuperarea capitalului ajutorului este termenul de 20 de ani prevăzut la articolul 309 din Codul civil¹⁴. În cererea de decizie preliminară nu există nimic care să indice că aplicarea acestui termen se opune recuperării capitalului respectiv în litigiul principal¹⁵.

10 Precizăm că instanța de trimitere, potrivit modului de redactare a întrebării adresate, face referire la „principiile de drept al Uniunii – concret, principiul efectivității și principiul incompatibilității ajutoarelor de stat cu piața [internă]” (a se vedea punctul 29 din prezentele concluzii). În această privință, observăm că, în domeniul recuperării ajutoarelor, principiul efectivității este formulat la articolul 16 alineatul (3) din Regulamentul 2015/1589, motiv pentru care întrebarea trebuie înțeleasă în acest sens. În ceea ce privește principiul incompatibilității ajutoarelor de stat cu piața internă arătăm că, în măsura în care Regulamentul 2015/1589 cuprinde norme de aplicare a articolului 108 TFUE, răspunsul la întrebarea adresată poate fi dat numai în lumina acestui regulament.

11 A se vedea punctul 16 din prezentele concluzii.

12 A se vedea în acest sens Hotărârea din 5 martie 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punctul 114).

13 Amintim că, atunci când este sesizată cu titlu preliminar de o instanță națională, Curtea trebuie să se limiteze la a lua în considerare interpretarea dreptului național care i-a fost prezentată de instanța menționată [Hotărârea din 14 iunie 2017, Online Games și alții (C-685/15, EU:C:2017:452, punctul 45)]. Astfel, oricare ar fi criticile exprimate de părțile din litigiul principal împotriva interpretării dreptului național reținute de instanța de trimitere, examinarea prezentei trimiteri preliminare trebuie realizată în raport cu interpretarea acestui drept efectuată de această din urmă instanță [Hotărârea din 21 iunie 2016, New Valmar (C-15/15, EU:C:2016:464, punctul 25)].

14 A se vedea punctul 22 din prezentele concluzii. Precizăm că, în timp ce guvernul portughez și IFAP au adoptat de asemenea această poziție, Nelson Antunes da Cunha contestă aprecierea respectivă făcută de instanța de trimitere (a se vedea punctul 21 din prezentele concluzii).

15 Din motive de exhaustivitate, arătăm totuși că din cererea de decizie preliminară reiese că instanța de trimitere are îndoieli în legătură cu compatibilitatea termenului respectiv cu alte aspecte ale dreptului Uniunii, dar acest aspect nu va fi analizat în prezentele concluzii, al căror obiect este limitat la cea de-a patra întrebare preliminară.

37. În schimb, în ceea ce privește recuperarea dobânzilor aferente ajutorului, se pare că, pe de o parte, instanța de trimitere consideră că, în principiu, se aplică termenul de cinci ani prevăzut la articolul 310 litera d)¹⁶ din Codul civil. Pe de altă parte, se pare de asemenea că aplicarea acestui termen de cinci ani împiedică recuperarea integrală a dobânzilor aferente ajutorului în speță¹⁷.

38. Astfel, din răspunsul instanței de trimitere la cererea de clarificări adresată de Curte reiese că termenul de prescripție de cinci ani a fost întrerupt la 26 iulie 2013 și că dreptul la recuperarea tuturor dobânzilor generate înainte de 26 iunie 2008 este prescris potrivit articolului 310 litera d) din Codul civil¹⁸. Interpretăm dispoziția națională în sensul că de fapt creanțele pentru dobânzi s-au stins la expirarea unui termen de cinci ani după data la care au devenit exigibile.

39. Se poate deduce că, potrivit dreptului portughez, Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999 nu era de natură să întrerupă termenul de prescripție. Precizăm în această privință că se pare că dreptul la recuperarea unei părți a dobânzilor ar fi fost deja prescris, chiar dacă autoritățile portugheze au întrerupt termenul de prescripție de cinci ani imediat după adoptarea deciziei Comisiei¹⁹.

40. Ținând seama de aceste informații, pentru a răspunde la întrebarea adresată, este necesar să se facă distincție între două perioade: cea anterioară deciziei Comisiei (secțiunea A) și cea ulterioară deciziei respective (secțiunea B).

41. Astfel, în legătură cu această primă întrebare, se ridică problema dacă articolul 17 alineatul (1) și articolul 16 alineatele (2) și (3) din Regulamentul 2015/1589 se opun aplicării unui termen de prescripție de cinci ani, cum este termenul în litigiu în prezenta cauză, în măsura în care acest termen poate să determine prescrierea dreptului la recuperarea unor dobânzi aferente ajutorului generate chiar înainte de expirarea termenului de 10 ani de care dispune Comisia în temeiul articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589 pentru a solicita recuperarea ajutorului ilegal.

42. În ceea ce privește a doua perioadă, rezultă că prescrierea dreptului la recuperarea dobânzilor aferente ajutorului care a intervenit este consecința faptului că IFAP s-a conformat deciziei Comisiei cu o întârziere considerabilă.

43. Astfel, chiar dacă autoritățile portugheze erau obligate să se conformeze imediat deciziei Comisiei²⁰, au trecut 14 ani între adoptarea deciziei respective și întreruperea termenului de prescripție, ceea ce va determina, în cazul în care este aplicabil articolul 310 litera d) din Codul civil, prescrierea în mare parte a dreptului la recuperarea dobânzilor generate după adoptarea deciziei Comisiei.

16 A se vedea punctele 23 și 24 din prezentele concluzii. Precizăm că instanța de trimitere, în cererea de decizie preliminară, subliniază obligația impusă de dreptul Uniunii instanței naționale de a interpreta dreptul național în concordanță cu sensul și domeniul de aplicare al dreptului Uniunii. Ținând seama de această observație, arătăm că putea fi ridicată problema dacă este posibilă interpretarea dreptului național în sensul că dobânzile aferente ajutorului sunt supuse de asemenea termenului de prescripție de 20 de ani prevăzut la articolul 309 din Codul civil, ipoteză în care dreptul național nu pare să se opună recuperării dobânzilor respective, ceea ce pare de altfel să constituie poziția guvernului portughez (a se vedea nota de subsol 17 din prezentele concluzii). Constatăm însă că problema în cauză privește în esență interpretarea dreptului național, care este de competența instanțelor naționale. În consecință, nu vom aborda acest aspect în prezentele concluzii.

17 Precizăm că din dosarul prezentat Curții reiese că atât guvernul portughez, cât și IFAP contestă această apreciere a instanței de trimitere. Guvernul portughez consideră că dreptul național nu prevede un termen de prescripție special pentru recuperarea ajutoarelor de stat încasate în mod necuvenit. Prin urmare, termenul de prescripție aplicabil ar fi termenul de prescripție național general, care este de 20 de ani. Termenul respectiv s-ar aplica și în cazul dobânzilor de întârziere corespunzătoare valorii avantajului primit în mod necuvenit. IFAP, la rândul său, susține că abia după încheierea procedurii administrative deschise în urma recuperării ajutoarelor poate exercita, împotriva părții adverse, dreptul întemeiat pe creanța în cauză, motiv pentru care apreciază că nu a intervenit prescripția în cazul dobânzilor.

18 A se vedea punctele 25 și 26 din prezentele concluzii. Întrucât termenul de prescripție de cinci ani a fost întrerupt la 26 iulie 2013, ne întrebăm totuși dacă data prescrierii dobânzilor nu ar fi, de fapt, 26 iulie 2008, iar nu 26 iunie 2008, după cum a afirmat instanța de trimitere.

19 Amintim că prima sumă a fost plătită la 12 iulie 1994. A se vedea punctul 13 din prezentele concluzii.

20 Amintim că articolul 16 alineatul (3) din Regulamentul 2015/1589 impune autorităților naționale să realizeze recuperarea ajutorului ilegal imediat după emiterea acestei decizii, ceea ce rezultă și din decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999. Astfel, potrivit articolului 4 din această decizie, autoritățile portugheze aveau obligația ca, în termen de două luni de la data notificării deciziei, să informeze Comisia cu privire la măsurile pe care le-au luat pentru a se conforma.

44. Prin urmare, problema care se ridică în această situație este dacă beneficiarul unui ajutor poate invoca o normă națională în materie de prescripție în contextul unei decizii definitive a Comisiei referitoare la recuperarea unui ajutor ilegal atunci când aplicarea normei respective împiedică recuperarea integrală a dobânzilor aferente ajutorului.

45. Chiar dacă deja Curtea s-a pronunțat asupra unor probleme similare, prezenta cauză îi permite să precizeze în ce măsură o asemenea normă națională în materie de prescripție este aplicabilă în domeniul recuperării unui ajutor ilegal într-o situație precum cea aflată în discuție în litigiul principal.

46. În acest context, trebuie amintit că normele în materie de prescripție joacă un rol fundamental în legislația privind drepturile patrimoniale. Astfel, prescripția împiedică creditorul să invoce recuperarea creanței sale. După cum a constatat deja Curtea, prin impunerea unei limite temporale, normele în materie de prescripție asigură securitatea juridică pentru debitor²¹.

47. După cum vom arăta, apreciem, asemenea Comisiei și IFAP, că, pentru fiecare dintre cele două perioade, trebuie înlăturată o normă națională în materie de prescripție cum este cea în discuție în litigiul principal²².

A. Cu privire la perioada anterioară deciziei Comisiei

48. Amintim de la bun început că, în conformitate cu articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589, prerogativele Comisiei de recuperare a ajutorului ilegal sunt supuse unui termen de prescripție de 10 ani. Potrivit articolului 17 alineatul (2) din acest regulament, acest termen de prescripție începe să curgă din ziua în care ajutorul ilegal este acordat beneficiarului fie ca ajutor individual, fie ca ajutor în cadrul unei scheme de ajutor. Orice ajutor pentru a cărui recuperare a expirat termenul de prescripție este considerat ajutor existent în temeiul articolului 17 alineatul (3) din regulamentul menționat²³.

49. În speță, este cert că Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999 a fost emisă înainte de expirarea acestui termen²⁴.

50. În continuare, precizăm că articolului 16 alineatul (3) din Regulamentul 2015/1589 reflectă cerințele care decurg din principiul efectivității consacrat anterior în jurisprudență²⁵.

51. Conform acestei jurisprudențe, în lipsa unor dispoziții ale Uniunii privind procedura de recuperare a ajutoarelor acordate în mod ilegal, această recuperare este necesar să aibă loc, în principiu, potrivit dispozițiilor relevante din dreptul național, însă dispozițiile respective trebuie să fie aplicate în așa fel încât să nu facă practic imposibilă recuperarea impusă de dreptul Uniunii și cu luarea în considerare pe deplin a interesului Uniunii²⁶.

21 A se vedea Hotărârea din 23 ianuarie 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-387/17, EU:C:2019:51, punctul 71 și jurisprudența citată).

22 Referitor la poziția guvernului portughez, amintim că acesta consideră că termenul de 20 de ani prevăzut la articolul 309 din Codul civil este aplicabil atât capitalului ajutorului, cât și dobânzilor aferente (a se vedea nota de subsol 17).

23 După cum reiese din considerentul (26) al Regulamentului 2015/1589, acest termen de prescripție, după expirarea căruia recuperarea ajutorului nu mai poate fi dispusă, este prevăzut din considerente de securitate juridică.

24 Astfel, ajutoarele au fost plătite între anii 1994 și 1996. A se vedea punctul 13 din prezentele concluzii. Precizăm că, la momentul adopției Deciziei Comisiei din 25 noiembrie 1999, dispoziția în vigoare era articolul 15 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului [108 TFUE] (JO 1999, L 83, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 41), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (UE) nr. 734/2013 al Consiliului din 22 iulie 2013 (JO 2013, L 204, p. 15) (denumit în continuare „Regulamentul nr. 659/1999”). Această dispoziție a fost abrogată prin Regulamentul 2015/1589 și corespunde articolului 17 alineatul (1) din regulamentul respectiv.

25 A se vedea în special Hotărârea din 20 mai 2010, Scott și Kimberly Clark (C-210/09, EU:C:2010:294, punctul 20 și jurisprudența citată).

26 A se vedea în special Hotărârea din 26 iunie 2003, Comisia/Spania (C-404/00, EU:C:2003:373, punctul 51 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 20 mai 2010, Scott și Kimberly Clark (C-210/09, EU:C:2010:294, punctul 21 și jurisprudența citată).

52. Astfel, o normă națională care ar împiedica instanța națională sau o autoritate națională să stabilească toate consecințele încălcării articolului 108 alineatul (3) a treia teză TFUE trebuie considerată incompatibilă cu principiul efectivității²⁷.

53. Considerăm, asemenea instanței de trimitere, că, din interpretarea coroborată a articolului 17 alineatul (1) și a articolului 16 alineatele (2) și (3) din Regulamentul 2015/1589 reiese că aceste dispoziții se opun aplicării unui termen de cinci ani cum este cel prevăzut în litigiul principal la articolul 310 litera d) din Codul civil.

54. Astfel, o dispoziție cum este articolul 310 litera d) din Codul civil, interpretată coroborat cu articolul 306 din acest cod, este de natură să aducă atingere competenței Comisiei, în măsura în care prescrierea dreptului la recuperarea dobânzilor aferente unui ajutor poate interveni înainte de expirarea termenului de 10 ani de care dispune Comisia în temeiul articolului 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589 pentru adoptarea deciziei de recuperare a unui ajutor ilegal.

55. În litigiul principal, se pare că dreptul la recuperarea unei părți a dobânzilor ar fi fost astfel prescris dacă se aplica articolul 310 litera d) din Codul civil²⁸. Prin urmare, această normă națională are drept efect faptul că devine imposibilă recuperarea integrală a dobânzilor aferente ajutorului.

56. Interpretarea pe care o propunem este confirmată de altfel de Hotărârea Eesti Pagar, pronunțată recent de Marea Cameră a Curții²⁹.

57. Această cauză avea ca obiect în special stabilirea termenului de prescripție aplicabil pentru recuperarea unui ajutor ilegal și aspectul dacă termenul de prescripție aplicabil era cel prevăzut de dreptul național sau cel prevăzut de dreptul Uniunii și eventual, în acest caz, cel vizat la articolul 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999³⁰.

58. Curtea a statuat că simpla împrejurare că normele de prescripție naționale sunt, în principiu, aplicabile recuperării, din propria inițiativă a autorităților naționale, a unui ajutor acordat ilegal nu aduce atingere posibilității ca recuperarea acestui ajutor să aibă loc ulterior, în executarea unei decizii în acest sens a Comisiei, care, atunci când deține informații cu privire la pretinsa nelegalitate a ajutorului menționat, indiferent de sursa acestor informații, după expirarea termenelor de prescripție naționale, rămâne liberă să se sesizeze, în termenul de 10 ani prevăzut la articolul 15 din Regulamentul nr. 659/1999, cu privire la examinarea ajutorului menționat³¹.

59. Altfel spus, Comisia poate oricând, în termenul de 10 ani prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589, să solicite recuperarea unui ajutor ilegal, iar aceasta în pofida eventualei expirări a termenului de prescripție aplicat în procedura națională.

60. Din considerațiile care precedă rezultă că articolul 16 alineatele (2) și (3) din Regulamentul 2015/1589, precum și articolul 17 alineatul (1) din regulamentul respectiv se opun aplicării unei dispoziții naționale cum este articolul 310 litera d) din Codul civil. Revine instanței de trimitere obligația de a elimina aplicarea unei asemenea dispoziții într-o cauză cum este cauza principală³².

27 A se vedea în special Hotărârea din 5 martie 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punctul 140 și jurisprudența citată).

28 A se vedea punctul 39 și nota de subsol 19 din prezentele concluzii.

29 Hotărârea din 5 martie 2019 (C-349/17, EU:C:2019:172). Precizăm că această hotărâre a fost pronunțată după decizia instanței de trimitere în prezentul litigiu de a suspenda judecarea cauzei și de a sesiza Curtea cu o trimitere preliminară.

30 A se vedea Hotărârea din 5 martie 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punctul 107). A se vedea, cu privire la articolul 15 alineatul (1) din Regulamentul nr. 659/1999, nota de subsol 24 din prezentele concluzii.

31 Hotărârea din 5 martie 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punctul 114).

32 A se vedea în acest sens în special Hotărârea din 18 iulie 2007, Lucchini (C-119/05, EU:C:2007:434, punctul 61).

B. Cu privire la perioada ulterioară deciziei Comisiei

61. În ceea ce privește perioada ulterioară deciziei Comisiei, din articolul 16 alineatul (3) din Regulamentul 2015/1589 reiese desigur că este necesară înlăturarea unei norme naționale care prevede un termen de prescripție de cinci ani cum este cea în discuție în litigiul principal, întrucât împiedică recuperarea integrală a ajutorului în conformitate cu Decizia Comisiei din 25 noiembrie 1999.

62. Totuși, se ridică problema dacă principiul efectivității prevăzut la articolul 16 alineatul (3) din Regulamentul 2015/1589 impune în continuare recuperarea integrală a ajutorului, în conformitate cu decizia definitivă a Comisiei, atunci când autoritatea competentă a lăsat să expire termenul de prescripție prevăzut în dreptul național³³.

63. Altfel spus, dat fiind că a trecut o perioadă de 14 ani după adoptarea deciziei Comisiei, trebuie să se ridice problema dacă necesitatea asigurării securității juridice poate justifica, într-o astfel de situație, aplicarea unei asemenea norme naționale.

64. În această privință, arătăm că de fapt Curtea a recunoscut că principiul efectivității nu este absolut, din moment ce pot exista împrejurări excepționale în care dispunerea rambursării unui ajutor ilegal ar fi inadecvată³⁴.

65. Mai precis, pe de o parte, în ceea ce privește prerogativele Comisiei, principiul respectiv este formulat la articolul 16 alineatul (1) ultima teză din Regulamentul 2015/1589, potrivit căruia Comisia nu solicită recuperarea ajutorului în cazul în care aceasta ar contraveni unui principiu general de drept al Uniunii.

66. Pe de altă parte, referitor la dreptul național al statelor membre, Curtea a admis că, întrucât principiul încrederii legitime face parte din ordinea juridică a Uniunii, această ordine juridică nu se poate opune unei reglementări naționale care asigură respectarea încrederii legitime și a securității juridice într-un domeniu precum cel al recuperării ajutoarelor ilegale³⁵, nici chiar în situația în care Comisia a adoptat o decizie finală negativă³⁶.

67. În speță, constatăm mai întâi că, potrivit jurisprudenței Curții, ținând seama de caracterul imperativ al controlului ajutoarelor de stat efectuat de Comisie în temeiul articolului 108 TFUE, întreprinderile beneficiare ale unui ajutor nu pot, în principiu, să aibă o încredere legitimă în caracterul legal al acestui ajutor decât dacă a fost acordat cu respectarea procedurii prevăzute la articolul menționat. Astfel, în mod obișnuit, un operator economic diligent trebuie să fie în măsură să se asigure că procedura respectivă a fost respectată³⁷. Acest lucru este valabil atât în cazul ajutoarelor individuale, cât și în cazul ajutoarelor acordate în cadrul unei scheme de ajutor³⁸.

68. Rezultă că reclamanta nu poate susține, în prezenta cauză, că avea o încredere legitimă în caracterul legal al ajutorului.

³³ În această privință, precizăm că, în ședință, Comisia a subliniat că problema dacă o dispoziție națională referitoare la prescripție poate împiedica executarea unei decizii a Comisiei care dispune recuperarea ajutoarelor ilegale se ridică destul de frecvent în practică, întrucât statele membre execută adesea cu întârziere o decizie a Comisiei în domeniul menționat.

³⁴ A se vedea Hotărârea din 12 februarie 2008, CELF și Ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79, punctul 42 și jurisprudența citată).

³⁵ A se vedea în special Hotărârea din 20 septembrie 1990, Comisia/Germania (C-5/89, EU:C:1990:320, punctele 13 și 14).

³⁶ A se vedea Hotărârea din 12 februarie 2008, CELF și Ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79, punctul 43).

³⁷ A se vedea în special Hotărârea din 20 septembrie 1990, Comisia/Germania (C-5/89, EU:C:1990:320, punctele 13 și 14), și Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 25).

³⁸ A se vedea, în această privință, în special Hotărârea din 28 iulie 2011, Diputación Foral de Vizcaya și alții/Comisia (C-471/09 P-C-473/09 P, nepublicată, EU:C:2011:521, punctele 63-66).

69. Apoi, în legătură cu principiul securității juridice, arătăm că Curtea s-a pronunțat deja asupra unei întrebări asemănătoare cu cea adresată în speță.

70. Astfel, una dintre întrebările analizate în Hotărârea din 20 martie 1997, *Alcan Deutschland*³⁹, era dacă autoritatea competentă avea obligația, potrivit dreptului Uniunii, să retragă decizia de acordare ajutorului atribuit în mod ilegal, în conformitate cu decizia definitivă a Comisiei prin care ajutorul era declarat incompatibil și se solicită recuperarea sa, chiar dacă autoritatea competentă a lăsat să expire termenul prevăzut în acest sens de dreptul național în interesul securității juridice. Norma națională în cauză nu permitea retragerea actelor administrative decât în termen de un an de la momentul în care autoritatea a luat cunoștință de faptele care justificau această retragere.

71. Mai întâi, Curtea a amintit principiul efectivității și principiul potrivit căruia beneficiarul unui ajutor nu poate avea, în principiu, încredere legitimă în caracterul legal al ajutorului decât dacă acesta a fost acordat cu respectarea procedurii prevăzute la articolul 108 TFUE. În opinia Curții, era necesar să se răspundă la întrebarea adresată ținând seama de principiile respective⁴⁰.

72. În continuare, Curtea a afirmat, la punctele 34-37 din această hotărâre, că:

„34. [...] în ceea ce privește ajutoarele de stat declarate incompatibile, rolul autorităților naționale este [...] limitat la punerea în aplicare a oricărei decizii a Comisiei. Prin urmare, aceste autorități nu dispun de nicio putere de apreciere asupra retragerii unei decizii de acordare. Astfel, atunci când Comisia dispune, printr-o decizie care nu a făcut obiectul niciunei căi de atac judiciare, recuperarea sumelor plătite în mod necuvenit, autoritatea națională nu are dreptul să facă nicio apreciere.

35. Atunci când autoritatea națională lasă totuși să expire termenul de decădere prevăzut de dreptul național pentru retragerea deciziei de acordare, această situație nu poate fi asimilată celei în care un operator economic nu știe dacă autoritatea administrativă competentă va emite o decizie și celei în care principiul securității juridice impune să se pună capăt acestei incertitudini la expirarea unui anumit termen.

36. Având în vedere lipsa puterii de apreciere a autorității naționale, beneficiarul unui ajutor acordat ilegal nu se mai află în incertitudine de la momentul adoptării de către Comisie a unei decizii care declară ajutorul respectiv incompatibil și solicită recuperarea sa.

37. Prin urmare, principiul securității juridice nu poate împiedica restituirea ajutorului pentru motivul că autoritățile naționale s-au conformat cu întârziere deciziei care impune restituirea menționată. În caz contrar, recuperarea sumelor plătite în mod necuvenit ar deveni practic imposibilă, iar dispozițiile din dreptul Uniunii referitoare la ajutoarele de stat ar fi lipsite de orice efect util⁴¹.

73. Întrucât Curtea a concluzionat că autoritatea competentă are obligația, potrivit dreptului Uniunii, să retragă decizia de acordare a unui ajutor ilegal, în conformitate cu decizia definitivă a Comisiei prin care ajutorul este declarat incompatibil și se solicită recuperarea sa, chiar dacă a lăsat să expire termenul prevăzut în acest sens de dreptul național în interesul securității juridice⁴².

39 Hotărârea din 20 martie 1997 (C-24/95, EU:C:1997:163).

40 Hotărârea din 20 martie 1997, *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, punctele 24-26).

41 Hotărârea din 20 martie 1997, *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163).

42 Hotărârea din 20 martie 1997, *Alcan Deutschland* (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 38).

74. Apreciem că din hotărârea menționată mai sus se poate deduce că, în general, normele în materie de prescripție prevăzute în dreptul național nu se pot aplica în domeniul recuperării ajutoarelor atunci când împiedică recuperarea unui ajutor în conformitate cu decizia definitivă a Comisiei și atunci când singurul motiv care se opune unei asemenea recuperări constă în faptul că autoritățile naționale s-au conformat cu o întârziere considerabilă deciziei respective, astfel încât recuperarea ajutorului este prescrisă potrivit dreptului național.

75. Desigur, Hotărârea Alcan Deutschland⁴³ nu privește o normă în materie de prescripție în sens strict, ci o normă referitoare la decădere⁴⁴. Observăm totuși că normele referitoare la decădere, la fel ca normele în materie de prescripție, se adoptă în interesul securității juridice și, în consecință, motivele Hotărârii Alcan Deutschland⁴⁵ pot fi transpuse normelor în materie de prescripție, după cum pare să arate și Curtea în Hotărârea Comisia/Italia⁴⁶.

76. În această din urmă hotărâre, Curtea a aplicat astfel prin analogie principiile din Hotărârea Alcan Deutschland⁴⁷ în contextul normelor în materie de prescripție. Mai precis, Curtea a statuat că, în ceea ce privește ipotezele în care dispozițiile de recuperare a ajutoarelor ilegale în cauză fac obiectul unor contestații în fața instanțelor naționale, revine statului membru vizat, în conformitate cu obligația recuperării efective a ajutoarelor incompatibile cu piața internă, sarcina de a „contesta orice decizie națională care lasă fără efect decizia Comisiei, în special pentru motive care privesc [...] aplicarea unor norme referitoare la prescripție (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland, C-24/95, [...], punctele 34 și 38)”⁴⁸.

77. În continuare subliniem că, deși Hotărârea Alcan Deutschland⁴⁹ privește un ajutor individual, raționamentul Curții din hotărârea menționată se aplică, în opinia noastră, ajutoarelor acordate în cadrul unei scheme de ajutor.

78. Astfel, amintim că principiul potrivit căruia întreprinderile beneficiare ale unui ajutor puteau avea, în principiu, încredere legitimă în caracterul legal al ajutorului doar dacă acesta a fost acordat cu respectarea procedurii prevăzute la articolul 108 TFUE se aplică atât ajutoarelor individuale, cât și ajutoarelor acordate în cadrul unei scheme de ajutor⁵⁰. Prin urmare, nu este necesar să se facă distincție între cele două situații.

79. În sfârșit, subliniem că durata de un an stabilită de norma referitoare la decădere în discuție în cauza Alcan Deutschland⁵¹ nu are nicio influență, în opinia noastră, asupra raționamentului adoptat de Curte în această hotărâre.

80. Astfel, după cum a arătat în esență Comisia în ședință, durata stabilită de o normă referitoare la prescripție nu are nicio influență asupra argumentelor prezentate mai sus care justifică refuzul de a acorda beneficiarului unui ajutor ilegal posibilitatea de a invoca o normă națională în materie de prescripție.

43 Hotărârea din 20 martie 1997 (C-24/95, EU:C:1997:163).

44 Amintim că norma națională referitoare la decădere care a făcut obiectul cauzei Alcan Deutschland [Hotărârea din 20 martie 1997, (C-24/95, EU:C:1997:163)] stabilea un termen în privința autorităților administrative pentru retragerea actelor administrative. Prin urmare, problema în discuție în cauza respectivă era dacă autoritățile aveau obligația, în temeiul dreptului Uniunii, să înlăture o asemenea normă națională referitoare la decădere pentru a solicita recuperarea unui ajutor ilegal în conformitate cu decizia definitivă a Comisiei. În ceea ce privește situația în discuție în prezenta cauză, întrebarea care se ridică este dacă beneficiarul unui ajutor ilegal poate să invoce o normă națională în materie de prescripție pentru a contesta o cerere de recuperare a ajutorului ilegal de către autoritățile naționale, deși pentru o parte a sumei care trebuia recuperată a intervenit prescripția potrivit dreptului național.

45 Hotărârea din 20 martie 1997 (C-24/95, EU:C:1997:163).

46 Hotărârea din 17 noiembrie 2011 (C-496/09, EU:C:2011:740, punctul 78).

47 Hotărârea din 20 martie 1997 (C-24/95, EU:C:1997:163).

48 Hotărârea din 17 noiembrie 2011, Comisia/Italia (C 496/09, EU:C:2011:740, punctul 78).

49 Hotărârea din 20 martie 1997 (C-24/95, EU:C:1997:163).

50 A se vedea punctul 67 și nota de subsol 38 din prezentele concluzii.

51 Hotărârea din 20 martie 1997 (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 33).

81. Pentru a rezuma cele de mai sus, atunci când Comisia dispune recuperarea unui ajutor ilegal care nu a făcut obiectul vreunei căi de atac judiciare, rolul autorităților naționale se limitează la punerea în aplicare a acestei decizii a Comisiei. Prin urmare, autoritățile menționate nu dispun de nicio putere de apreciere asupra recuperării ajutorului⁵². Având în vedere lipsa puterii de apreciere a autorității naționale, beneficiarul unui ajutor acordat ilegal nu se mai află în incertitudine din momentul adoptării de către Comisie a unei decizii care declară ajutorul respectiv incompatibil și solicită recuperarea sa⁵³. Aceasta este situația în ceea ce privește atât ajutoarele individuale, cât și ajutoarele acordate în cadrul unei scheme de ajutor⁵⁴. Prin urmare, principiul securității juridice nu poate împiedica restituirea ajutorului pentru motivul că autoritățile naționale s-au conformat cu întârziere deciziei care impune restituirea menționată, iar aceasta independent de durata prevăzută pentru termenul de prescripție. În caz contrar, recuperarea sumelor plătite în mod necuvenit ar deveni practic imposibilă, iar dispozițiile din dreptul Uniunii referitoare la ajutoarele de stat ar fi lipsite de orice efect util⁵⁵.

82. Această abordare strictă este confirmată de faptul că este vorba despre eliminarea unei denaturări a concurenței care încalcă Tratatul FUE. Astfel, recuperarea ajutorului, inclusiv a dobânzilor aferente acestuia, este consecința logică a ilegalității sale. Obiectivul recuperării este restabilirea situației anterioare. Prin restituirea respectivă, beneficiarul pierde avantajul de care a beneficiat pe piață în raport cu concurenții săi, iar situația anterioară plății ajutorului este considerată ca fiind restabilită⁵⁶. Prin urmare, recuperarea dobânzilor constituie o completare necesară pentru recuperarea integrală a ajutorului⁵⁷.

83. În plus, după cum a observat avocatul general Jacobs în cauza Alcan Deutschland⁵⁸, trebuie să se țină seama de faptul că o normă în materie de prescripție ridică probleme intrinseci atunci când este aplicată în domeniul ajutoarelor de stat.

84. Astfel, o asemenea normă pleacă de la premisa că interesele autorităților sunt contrare celor ale particularului. În mod obișnuit este în interesul unei autorități ca, atunci când a descoperit ca o decizie de acordare a unui avantaj financiar este ilegală, să realizeze cât mai rapid posibil recuperarea sumelor plătite. În ceea ce privește particularul, interesul său este să păstreze avantajul dobândit. Totuși, interesele autorității și cele ale particularului pot să coincidă dacă o autoritate de stat a încălcat în mod deliberat dreptul Uniunii prin acordarea unui ajutor și, cu excepția situației în care aceasta și-a schimbat politica, ea are din acel moment interesul ca beneficiarul să păstreze avantajul dobândit cu încălcarea dreptului Uniunii, întrucât a încălcat ea însăși dreptul în cauză.⁵⁹

85. În ceea ce privește situația din litigiul principal, din cele de mai sus rezultă că nu există nicio împrejurare care să poată justifica nerecuperarea dobânzilor aferente ajutorului, în pofida faptului că dreptul la recuperarea lor este prescris potrivit normelor naționale. Astfel, de la 25 noiembrie 1999, data la care Comisia a emis decizia prin care a solicitat recuperarea ajutorului, Nelson Antunes da Cunha nu mai avea incertitudini referitoare la faptul că ajutorul urma să fie recuperat în mod integral⁶⁰.

52 A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 34).

53 A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 36).

54 A se vedea în acest sens punctul 67 și nota de subsol 38 din prezentele concluzii.

55 A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 37).

56 A se vedea în special Hotărârea din 29 aprilie 2004, Germania/Comisia (C-277/00, EU:C:2004:238, punctele 74 și 75, precum și jurisprudența citată). A se vedea în acest sens și considerentul (25) al Regulamentului 2015/1589.

57 A se vedea în special Hotărârea din 12 februarie 2008, CELF și Ministre de la Culture et de la Communication (C-199/06, EU:C:2008:79, punctul 54), și Hotărârea din 3 septembrie 2015, A2A (C-89/14, EU:C:2015:537, punctul 42).

58 Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1996:433).

59 Concluziile avocatului general Jacobs prezentate în cauza Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1996:433, punctul 26).

60 A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 37).

86. De altfel, după cum arată Comisia, constatăm că IFAP a trimis o scrisoare către Nelson Antunes da Cunha în luna martie a anului 2001 prin care i-a solicitat restituirea ajutorului⁶¹. Rezultă, aşadar, că în special refuzul beneficiarului de a da curs cererii menţionate a determinat întârzierea în recuperarea ajutorului. În consecinţă, situaţia din litigiul principal nu poate fi asimilată celei în care un operator economic nu ştie dacă autoritatea administrativă competentă va emite o decizie şi în care principiul securităţii juridice impune să se pună capăt acestei incertitudini într-un anumit termen⁶².

87. Rezultă că instanţa de trimitere este obligată să înlăture o normă naţională cum este cea în discuţie în litigiul principal, şi în ceea ce priveşte perioada ulterioară deciziei Comisiei, în măsura în care norma respectivă împiedică recuperarea integrală a dobânzilor aferente ajutorului.

V. Concluzie

88. Având în vedere consideraţiile care precedă, propunem Curţii să răspundă la a patra întrebare adresată de Tribunal Administrativo e Fiscal de Coimbra (Tribunalul administrativ şi fiscal din Coimbra, Portugalia) după cum urmează:

- „1) Articolul 17 alineatul (1) şi articolul 16 alineatele (2) şi (3) din Regulamentul (UE) 2015/1589 al Consiliului din 13 iulie 2015 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 108 din Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării unui termen de prescripţie de cinci ani prevăzut în dreptul naţional, cum este cel în discuţie în litigiul principal, care implică prescrierea recuperării integrale a ajutorului de stat, inclusiv a dobânzilor aferente acestuia, înainte chiar de expirarea termenului de 10 ani prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589.
- 2) Articolul 16 alineatele (2) şi (3) din Regulamentul 2015/1589 trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării unei norme naţionale care stabileşte un termen de prescripţie de cinci ani, cum este cea în discuţie în litigiul principal, aplicabilă în ceea ce priveşte recuperarea dobânzilor aferente unui ajutor de stat declarat ilegal şi incompatibil cu piaţa internă într-o decizie definitivă a Comisiei, în măsura în care norma respectivă împiedică recuperarea integrală a ajutorului.”

⁶¹ A se vedea punctul 17 din prezentele concluzii.

⁶² A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 martie 1997, Alcan Deutschland (C-24/95, EU:C:1997:163, punctul 35).